

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עידה"ק ירושלים תוכב"א

חנוכת הבית לבנין הישיבה בסאנדרו סטריט

א' סליחות תשכ"ז

אתם נאצבים היום

• ביאור דברי רש"י: כיום הזה שהוא מאפיל ומאיר כך עתיד להאיר לכם • במדרש: ברוך אתה בברכה בפרקמטיא, ובצאתך בפרקמטיא. ודוד מפרשה, ה' ישמר צאתך ובוואך מעתה ועד עולם • טעם שהכתוב מקדים ברוך אתה 'בבואך', ובתהלים מקדים ה' ישמר 'צאתך' ובוואך • בנין וחיונוך בית המקדש ומקומות תורה, מכניע האויבים שהם כוחות היצר • טעם שאצל הבאת ביכורים היו הלויים משוררים ולא שמחת איבי לי • בזהר הק': ויִאָחֲזוּ בָהּ, שהוא אחסנת עולם • כשמכירים שנתנית ארץ ישראל הוא רק מהשי"ת, מכניעים כוחות הסטרא אחרא, ושורה הקדושה עליה • מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדים. דמקום שמחנכין להדיא להיפוך מדרכי הס"מ, הוא מקיים בדרך נס, ולא בדרך הטבע •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: 1700 # 845-366-2793

18 מינוט) קלאָר ★ ★ ★ ★

לשון קדשו - קונטרס שלח

לשון קדשו:

קול אוצר יהודה ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-2223419
79 → 2 → 5 → 8 → 27.5

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקס: 718-650-2970

929-522-1515

דרוק 1 דערנאך 338 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יושע יודא פוקס הי"ו

לנישואי בנו החתן גרשון מענדל נ"י - עב"ג בת

הר"ר ליפא טייטלבוים הי"ו (ב"ר משה דוד)

ולזלזל חבר מצוה של בנו בחבור יואל משה נ"י

הר"ר יודא צבי אקערמאן הי"ו

לאירוסיו נכדו החתן שמעון נ"י, בן בנו הר"ר יואל הי"ו

עב"ג בת הר"ר שמואל סטראלאוויטש הי"ו

• והם יעלו לזכרון •

הרה"ח גדול בתורה וביראה, תלמיד מובהק לרביה"ק זי"ע בעיר
סאטמאר, עורר לבבות אלפים בתפלתו ובפרט בימים הנוראים

רבי משה ז"ל האנדלער

ב"ר אברהם יקותיאל ז"ל - נפטר ב' דר"ה תשע"ה

ולע"נ אשתו מרת יטל ב"ר מנחם ירחמיאל ז"ל

נפמרה ח"י תשרי תש"פ

הרבני החסיד המפואר גדול בחכמה וביראה,
גומל דלים, ואורחים רבים סעדו על שולחנו

רבי גרשון פרץ ז"ל וויינשטאק

ב"ר יחזקאל שרגא ז"ל

מתלמידי רביה"ק זי"ע בעיר סאטמאר

נפטר כ"ו אלול תשס"ח

האשה החשובה והצנועה, יראת ה', בעלת מדות טובות
והגנות, צדקת אבותיה הקדושים היו נר לרגלה

מרת גיטל ע"ה שווארץ

בת הרה"ח בנש"ק ר' אהרן לייב כאש ז"ל

אשת יבלחמ"א הרב הגאון רבי מרדכי מנחם (מענדל) שליט"א

נפמרה כ"ח אלול תשע"ה

הרב החסיד תלמיד חכם מופלג, וירא שמים מרבים
מוותיק תלמיד רביה"ק זי"ע בעיר סאטמאר

רבי צבי ז"ל פאלקאוויטש

ב"ר מנחם ז"ל הי"ד

נפטר כ"ד אלול תשפ"ד

האשה החשובה מרת

נחצי ע"ה הירש

בת יבלח"מ הרה"ח

רבי מרדכי מיטמלמאן שליט"א
נפמרה א' דר"ה תש"פ

הרב החסיד רבי

מרדכי ז"ל

הערשקאוויטש

ב"ר ארי' ז"ל

נפטר ג' תשרי תשפ"ד

הרב החסיד רבי

נפתלי צבי ז"ל

פאלאמשעק

ב"ר מאיר יעקב ז"ל

נפטר כ"ו אלול תשנ"ה

הרב החסיד רבי

נחמי' הכהן ז"ל

געלב

ב"ר משה הכהן ז"ל

נפטר ב' דר"ה תש"ס

הרה"ח רבי משה אפרים ב"ר ארי' ז"ל הערשקאוויטש - וונתו מרת שפרה יענמא ע"ה ב"ר משה יודא ז"ל

KolSatmar.com

א

קושיות ורקדוקים בפרשת נצבים

ברש"י: כששמעו ישראל הקללות הוריקן פניהם, אמר להם אתם נצבים היום, 'כיום הזה' שהוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם, וכך עתיד להאיר לכם

מ'האב מיר געליינט דעם שבת (העבר), אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם. זאגט רש"י^א [למה נסמכה פרשה זו לפרשת קללות], וייל אידן הוריקן פניהם, זיי זענען דערשראקן געווארן, ווען זיי האבן געהערט וואס ער האט דא געזאגט די צ"ח [קללות, שבתוכה דכי תבוא].

האט ער זיי געטרייסט [אתם נצבים] 'היום', פהיום הזה שטייט, אזוי ווי דער 'טאג', פהיום הזה שהוא מאפיל ומאיר, אזוי ווי דער טאג וואס ס'איז פינסטער און ער ווערט לעכטיג.

פך, אפילו וויאזוי ס'זעט אויס, הקדוש ברוך הוא עתיד להאיר לכם.

ב

קושיא א

וצריך ביאור במה ניחמם במשל של דוגמת היום, והלא כשם שהיום הוא מאפיל ומאיר, כן הוא גם חור ומאפיל, ומה נחמה היא זו להם

א) לכאורה, ער האט זיי געטרייסט [שהם] אזוי ווי דער 'טאג', [וואס אפילו] ס'ווערט פינסטער, אבער ס'ווערט לעכטיג. [אמנם] לכאורה וואס איז די נחמה, וואס האט ער זיי געטרייסט, [והרי] אמת [אז] נאכ'ן פינסטער [און] נאכט, ווערט לעכטיג, נו אבער נאך דעם לעכטיג ווערט דאך ווידער טונקל, יעדן טאג, אזוי ווי ס'ווערט לעכטיג, און ס'ווערט דאך דערנאך טונקל.

^א ברש"י נצבים (כט, יב): ומדרש אגדה, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שנים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקן פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, הרבה הכעסותם למקום ולא עשה אתכם כלליה, והרי אתם קיימים לפניו. היום. 'כיום הזה' שהוא קיים, והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם, וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו. ואף הפרשה שלמעלה מזו (תבוא כט, א) פיוסין הם, אתם יראתם את כל אשר וגו'.

ומקורו בתנחומא (נצבים סימן א): אמר חזקיה בנו של רבי חייא, למה נסמכה פרשה זו לפרשת קללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר אחת או שנים שנאמר בפרשה זו, חוץ מארבעים ותשע שנאמרו בתורת כהנים, מיד הוריקן פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו. מיד קרא אותן משה והיה מפייסן, מה כתיב למעלה מן הענין, ויקרא משה אל כל ישראל וגו' המסת הגדלת וגו' ויבאו אל המקום הזה וגו' (תבוא כט, א-ד), ואתם לא שמעתם בקולי ואמרתם לפני דברים שאתם חייבין עליהם כלייה, ולא עשיתו אתכם כלייה, שנאמר (תהלים קו, ז) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך וגו', ולא עוד אלא שאמרתם לעגל אלה אלהיך וישראל (תשא לב, ד). ואם תאמר מפני מה העכו"ם נתייבבו כלייה, ואנו קיימין, לפי שבשעה שבאו עליהן יסורין מבעטים בהן ואינם מוכיירן שמו של הקב"ה, שנאמר (תהלים עט, ו) שפך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך וגו', אבל ישראל כשהיסורין באין עליהן הן נכנעין ומתפללין, שנאמר (שם קטז, יג. ויש ג-ד) כוס ישיעוץ אשא [ובשם ה' אקרא] וגו', צרה וגוון אמצא [ובשם ה' אקרא] וגו'. לפיכך אמר להם הקב"ה, אף על פי שקללות הללו באות עליכם, הן מעמידות אתכם, וכן הוא אמר (עקב ח, טו) למען ענתך ולמען נסתך [להיטבך באתריהן] וגו'. וכך אמר להם משה לישאל, אע"פ שהיסורין הללו באין עליכם, שכל עמידה, לכן נאמר אתם נצבים היום כלכם וכו'. דבר אחר אתם נצבים היום, מה היום מאיר פעמים ומאפיל פעמים, אף אתם כשאפלה לכם עתיד להאיר לכם אור עולם, שנאמר (ישעי' ס, יט) והיה לך ה' לאור עולם. אימתי, בזמן שתהיה 'כולכם' אגודה אחת, שנאמר (ותחתן ד, ד) חיים כלכם היום וכו'.

נו איז מען דאך ווייטער, איז מען דאך ווייטער דערשראָקן, וואָס האָב איך [פון דעם] אַז ס'ווערט לעכטיג, אָבער מי יודע, חֲלִילָה ס'קען דאך ווייטער חלילה טונקל ווערן.

דעם מָשֶׁל האַלט שווער אויס, ס'איז נאָכנישט קיין גאַנצע נַחֲמָה [במה שאמר להם המשל] אַזוי ווי דער טאַג.

ג

קושיזות ודקדוקים בפרשת כי תבוא

במדרש: פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ בּפֿרֻקְמִטִּיא, וּבְצִאתְךָ בּפֿרֻקְמִטִּיא.

וידוד מִפְּרִשָּׁה, ה' יִשְׁמֶר צִאתְךָ וּבֹאֲךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם

איך האָב געזאָגט², ס'שטייט אין די 'פֿריערדיגע' סדרה, אין פרשת כי תבוא (כח),
(ו), פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ זאָלסט זיין געבענטשט ביים אַרײַנקומען, וּבִרְוִיחַ אַתָּה בְּצִאתְךָ, דו
זאָלסט זיין געבענטשט ביים אַרױסגיין. – ס'איז דאָ אַסאַך פֿשְׁטִים [בדברי חכז"ל על פסוק
זה]³.

זאָגט דער מדרש⁴, וידוד מִפְּרִשָּׁה (תהלים קכא, ח), ה' יִשְׁמֶר צִאתְךָ וּבֹאֲךָ מֵעַתָּה וְעַד
עוֹלָם.

ד

קושיא ב

ובפסוק זה דקדקו המפרשים דהיה לו להקדים 'ציאה לביאה, וכסדר הרגיל. ומהאי טעמא באמת בגמרא דרשוהו
על ביאה להעולם, דשם הביאה קודמת. אבל לפי פשוטו דקאי על פרקמטיא וכדומה, אכתי צריך ביאור למה
מקדים ביאה לציאה

(ב) לכאורה פרעגן אַלע די קְשָׁיָא, איבערזאָל [הרי הסדר דיציאה הוא קודם, וכגון הפסוק
ה' יִשְׁמֶר צִאתְךָ וּבֹאֲךָ, [ולמה בכאן נאמר פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ, והדר אמר וּבִרְוִיחַ אַתָּה בְּצִאתְךָ].
וּמֵהָאֵי טַעְמָא, די דרשת חכמינו ז"ל⁵ [שדרשו בפסוק זה שתהא יציאתך מן העולם בלא
חטא כביאתך לעולם, וכמובא ברש"י], איז דאך פֿאַרדעם⁶, אַז [פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ] דאָס איז

² נראה פירושו כמו איך האב 'אינזיין געהאט' [לפרש בזה לענייניו]. או שאמר כן באחד השיחים לענייניו.

³ בגמרא בבא מציעא (קז,): ובדברים רבה (ז, ה), ועוד. [וחלקם מובא להלן].

⁴ בדברים רבה (ז, ה): פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ בּפֿרֻקְמִטִּיא שלך, וּבִרְוִיחַ אַתָּה בְּצִאתְךָ בּפֿרֻקְמִטִּיא שלך. וידוד מִפְּרִשָּׁה, ה' יִשְׁמֶר צִאתְךָ וּבֹאֲךָ.

⁵ בגמרא בבא מציעא (קז): אשכחניהו רבי אבא לתלמידיה דרב, אמר להו מאי אמר רב בהני קראי פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ וּבִרְוִיחַ אַתָּה בְּצִאתְךָ, אשכחניהו רבי אבא לתלמידיה דרב, אמר להו מאי אמר רב בהני קראי פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ וּבִרְוִיחַ אַתָּה בְּצִאתְךָ. ואמרו ליה, הכי אמר רב וכו' ואמר להו רבי יוחנן לא אמר הכי, אלא וכו' פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ וּבִרְוִיחַ אַתָּה בְּצִאתְךָ, שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם, מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא. [וכן הוא ברש"י כי תבוא].

⁶ וכמבואר בפירוש הרא"ם על רש"י (כח, ו): פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ וּבִרְוִיחַ אַתָּה בְּצִאתְךָ, שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם. דאם לא כן, מאי טעמא בירך ביאתו ויציאתו, ולא הליכתו ושאר תנועותיו. ועוד, פֿרוּך אַתָּה בְּבֹאֲךָ וּבִרְוִיחַ אַתָּה בְּצִאתְךָ, שיהי' מבעי ליה, שהי' היציאה מהבית קודמת לביאה. ○ אך קשה, שהיה לו לכתוב, ברוך צאתך כבואך, שהי' הברכה שלא יחטא, אינה נופלת אלא ביציאתו מן העולם, לא בביתו לעולם. ורש"י עצמו הרגיש בזה, ולא פירש במלת "ברוך" של בואך כלום. ושמן יש לומר, דהכי קאמר, כבר היית ברוך כבואך לעולם בלא שום חטא, וככה תהיה ברוך בלא חטא.

בְּבוֹאֶךָ 'לעולם' וְצִאתְךָ הוּא יִצְיָאתְךָ מִן הָעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁלִּפִּי דָרַשׁ זֶה אֶתִּי שֶׁפִּיר סִדֵּר הַכְּתוּב, דִּמְיִירִי בְּבִיָּאָה שֶׁהוּא קוֹדֵם הִצִּיָּאָה].

אָבַעַר סֶתֶם, אָזוּי ווִי ס'אִיז פֶּשׁוּט¹ (פֶּשֶׁט, דִּמְיִירִי בִּיצִיָּאָה לִשְׁדָּה לִפְרָנְסְתוֹ, וּבְבִיָּאָתוֹ חֲזוּרָה לְבִיתוֹ)², גַּעֲוִינִיטְלִיךְ אִיז דָּאָךְ דָּאָס עֲרִשְׁטֵעַ גִּיִּיט מֵעַן דָּאָךְ אַרְוִיס פֿון דַּעַר שְׁטוּב, און דַּעֲרָנְאָכְדַּעַם גִּיִּיט מֵעַן צוֹרִיק אַרְוִיין, (וּאָם כֵּן) דַּאָרף עַר דָּאָךְ 'קוֹדֵם' זָאָגן בְּרוּף אֶתָּה בְּצִאתְךָ, און 'דַּעֲרָנְאָכְדַּעַם' בְּרוּף אֶתָּה בְּבוֹאֶךָ, (אויף) דַּעֲרָנְאָכְדַּעַם ווען דו וועסט צוֹרִיקִקוּמַעַן. מ'קוּמַט דָּאָךְ נִישְׁט פֿרִיעַר אַרְוִיין, אִידַעַר מ'גִּיִּיט אַרְוִיס. קוֹדֵם (ווען) מ'ווערט דָּאָךְ עֲרִצְוִיגן (וּכְבֵּר שִׁיךְ לְבִרְכּוֹ) ווערט מֵעַן דָּאָךְ נִתְגַּדֵּל אִין אַ שְׁטוּב, און דָּאָס עֲרִשְׁטֵעַ גִּיִּיט מֵעַן אַרְוִיס.

וְהָרָאָהּ, דוֹד הַמֶּלֶךְ הָאֵס טָאָקַע גַּעֲזָאָגַט פֶּאָרְקַעֲרַט, ה' יִשְׁמַר 'צִאתְךָ וּבּוֹאֶךָ', אָזוּי ווִי דַּעַר 'דְּרָךְ' אִיז.

ה

קושיא ג

ובפרט לפי מה דמוסיף המדרש כי דוד מִפְּרָשָׁה, שְׁנֵאמַר ה' יִשְׁמַר צִאתְךָ וּבּוֹאֶךָ, אִם כֵּן הוּא כְּמַעֲשֵׂה לְסִתּוֹר, דִּהָא דוֹד אֲדַרְבַּהּ מִקְדִּים יִצִּיָּאָה לְבִיָּאָה, וְאִין זֶה מִפְּרָשׁ אֵלָּא כְּסוּתָר

ג) (וביותר קשה זה לדברי המדרש וואָס) עַר זָאָגַט וּדוֹד מִפְּרָשָׁה, (ולבסוף) ס'אִיז אַ מַעֲשֵׂה לְסִתּוֹר, עַר מֵאָכַט נֶאָךְ הָאָרְבַּעַר דִּי קִשְׁיָא, (שהרי בכאן) אִין פֶּסוּק שְׁטִיט בְּרוּף אֶתָּה 'בְּבֹאֶךָ' (וְהָדָר אֲמַר) וּבְרוּף אֶתָּה 'בְּצִאתְךָ', (און אויף דַּעַם) זָאָגַט עַר [אָז] דוֹד אִיז [עַס] מִפְּרָשׁ, און דוֹד זָאָגַט טָאָקַע פֿונקט פֶּאָרְקַעֲרַט, דוֹד הַמֶּלֶךְ הָאֵס גַּעֲזָאָגַט 'צִאתְךָ' און דַּעֲרָנְאָךְ 'בּוֹאֶךָ'.

1

נָאָר אִיךְ הָאָב גַּעֲזָאָגַט² (לַעֲנִינִינּוּ), אַז ס'קוּמַט דַּעַר חֲנוּכַּת הַבֵּית, זַעַה מִיר דָּא אַ תִּירוֹן אויף דַּעַר קִשְׁיָא (שְׁבִקוּשִׁיא ב-ג).

וְעִיִּין בְּמַהֲרֵשׁ"א (בבא מַצִּיעָא שֶׁם) שְׁבִיָּאָר דְּבִרְיוֹ וו"ל: וּמ"ש שְׁתַּהֲא יִצְיָאתְךָ מִן הָעוֹלָם כו', פִּירֵשׁ הָרַא"ם וכו', עכ"ל. ולכאורה אין זה הוכחה, לפי מה שכתבו התוספות בריש פרק הפועלים (שם פג:) גבי פועל בכניסתו משלו כו', דכן דרך התלמוד, כדאמרין (פסחים ב.) לעולם יכנס אדם בכי טוב כו', אבל מטפס ועולה כו' (עירובין כא.). ואיכא למימר, דמכל מקום אין זה דרך המקרא, כדכתיב (פנחס כו, יז) אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא וְגו', וּבְדוֹד (שמואל א יח, טז) כִּי הוּא יֵצֵא וְיָבֹא לִפְנֵיהֶם וְגו'.

¹ כמבואר בדברים רבה דלעיל, דמפרשו על הברכה בפרקמטיא. וכן מפרש באבן עזרא (תבוא כח, ו): בְּצִאתְךָ. לחוג, ולסחור, ולשלול. או בכל ביאה ויציאה בכל יום ויום. והטעם, בכל אשר תעשה תצליח.

ובש"ך על התורה (שם): בְּרוּף אֶתָּה בְּבֹאֶךָ. בביאתך מן הדרך לעשות פרקמטיא, שתמצא הבית בברכתו וכל בני הבית וכו'. וּבְרוּף אֶתָּה בְּצִאתְךָ לְדֶרֶךְ בְּפִרְקַמְטִיא, כמו זבולון שבירכו משה ואמר (ברכה לג, יח) שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ. וחז"ל דרשו בְּרוּף אֶתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּף אֶתָּה בְּצִאתְךָ, שתהא יִצְיָאתְךָ מִן הָעוֹלָם כְּבִיָּאָתְךָ, מֵהָ בִיָּאָתְךָ בְּלֹא חֲטָא כֵּן תַּהֲא יִצְיָאתְךָ בְּלֹא חֲטָא. דרשו כן לפי שאין ביאה אלא שקדמה יציאה, אִם כֵּן הִיָּה לוֹ לְהַקְדִּים הִצִּיָּאָה, ויאמר ברוך אתה בצאתך וברוך אתה בבואך.

² או בצאתך למלחמה, וכמבואר בחזקוני (שם): בְּרוּף אֶתָּה בְּבֹאֶךָ, בְּצִאתְךָ. למלחמה, כענין שְׁנֵאמַר אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם.

ז

קושיות ודקדוקים בענין מזמור שיר חנוכת הבית

קושיא ד

אצל מזמור שיר חנוכת הבית, נאמר שם אַרְוֹמְמָה ה' וְלֹא שִׁמְחָתָ אִיבִי לִי. וצריך ביאור להבין שייכות ענין האויבים והעדר שמחתם, לענין חנוכת הבית, ובפרט לענין חינוך בית המקדש שעל זה נאמר שם ענין המזמור

טאָקע [לויט ווי] מ'הָאָט דאָ געשמועסט פריער^ט [בענין הפסוק] [תהלים ל, א-ב] מזמור שיר חנוכת הבית, אַרְוֹמְמָה ה' וְלֹא שִׁמְחָתָ אִיבִי לִי.
(ד) [וקשה] וואו קומט דאָס אָהער דער וְלֹא שִׁמְחָתָ אִיבִי לִי, גראַד ביים חנוכת הבית.

ח

קושיא ה

וכמו כן מצינו דאצל הבאת ביכורים היו הלויים משוררים
מזמור זה. וצריך ביאור להבין שייכות מזמור זה לענין הביכורים

(ה) נאָך מער [אויספֿ להקשות בזה, דמצינו] ביי בכורים האָט מען אויך געזאָגט – זאָגט די משנה^ה – [דעם] מזמור שיר חנוכת הבית.
[און] דאָרט פלאָגן זיך אויך די מפרשים [לבאר] וואו קומט דאָס צו ביכורים.

ט

איז דאָ אַסאך וואָס זיי ענטפערן^א, ווייל ס'איז עפעס אַן ענין פון חנוכת הבית, ווייל מ'הָאָט אַנערקענט [בשעת הבאת ביכורים] אַז דער בוראָ פֿל עולמים האָט געגעבן אַרײַן ישראָל, [וכדכתיב] הַגְדַּתִּי הַיּוֹם כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ וְגו', וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה' וְגו'.
אַבער ס'איז דאָךְ נישט געווען קיין חנוכת הבית, פלאָגן זיך דאָרט די מפרשים^ב [דערויף]^ג.

^ט אחד מהדרשנים הקודמים שם בהמסיבה.

^א במשנה ביכורים (ג, ב-ד): פֿיצד מעלין אַתּ הַבְּכֹרִים, כָּל הַעֲזֵרוֹת שֶׁבַמְעֵמָד, מִתְּכַנְסוֹת לַעִיר שֶׁל מַעֲמָד, וְלִגְנֵין בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר, וְלֹא הָיוּ נִכְנְסִין לְבָתִּים. וְלִמְשָׁכִים הָיָה הַמִּמְנָה אֹמֵר קוֹמוּ וְנַעֲלָה צִיּוֹן אֶל בֵּית ה' אֶלְקִינִי. ◦ הַקְּרוֹבִים מִבָּיִת הַתְּאֵנִים וְהַעֲנָבִים, וְהַרְחֹקִים מִבָּיִת הַמִּמְנָה אֹמֵר קוֹמוּ וְנַעֲלָה צִיּוֹן אֶל בֵּית ה' אֶלְקִינִי. ◦ וְהָיָה, וְעָטְרָה שֶׁל זֵית בְּרֹאשׁוֹ. הַחֲלִיל מִכָּה לִפְנֵיהֶם, עַד שֶׁמִּגִּיעִים קְרוֹב לִירוּשָׁלַיִם. הַגִּיעוּ קְרוֹב לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁלַּחוּ לִפְנֵיהֶם וְעָטְרוּ אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, הַפָּחוֹת, הַסְּגָנִים וְהַגִּזְבָּרִים יוֹצֵאִים לְקֶרְאָתָם. לִפִּי כְבוֹד הַנִּכְנָסִים הָיוּ יוֹצֵאִים, וְכָל בְּעָלֵי אֲמָנוֹת שֶׁבִירוּשָׁלַיִם עוֹמְדִים לִפְנֵיהֶם וְשׂוֹאֲלִין בְּשִׁלּוֹמָם, אַחֲרֵינוּ אֲנִשִּׁי הַמָּקוֹם פְּלוֹנִי, בָּאתָם לְשָׁלוֹם. ◦ הַחֲלִיל מִכָּה לִפְנֵיהֶם עַד שֶׁמִּגִּיעִין לַהֵר הַבֵּית. הַגִּיעוּ לַהֵר הַבֵּית, אֶפְלוּ אֲגִרְפָּס הַמֶּלֶךְ נוֹטֵל הַסֵּל עַל כַּתְפוֹ וְנִכְנָס, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לַעֲזָרָה. הַגִּיעַ לַעֲזָרָה, וְדָבְרוּ הַלִּוִּים בְּשִׁיר, אַרְוֹמְמָה ה' כִּי דִלִּיתִנִּי וְלֹא שִׁמְחָתָ אִיבִי לִי (תהלים ב, ב).

^א כן כתב במלאכת שלמה על המשניות (שם, ד): אַרְוֹמְמָה ה' כִּי דִלִּיתִנִּי. משום דבכינופאי גדולה נעשו, דלכך תקנו שיהו באין אל עירו של מעמד, כדי שיהו מתקבצין שם רבים, ודמי לחנוכת הבית.

^ב כנראה הכוונה על דברי משנה ראשונה על המשניות (שם), והזכירו רבינו בס"ג כי תבוא, וכמובא לשון רבינו שם בזה להלן בסמוך.

^ג ולדרכינו בהתירוף יפרש דאין הטעם בשביל פסוק ראשון דמיירי מענין חנוכת הבית, אלא בשביל פסוק השני שנאמר בו וְלֹא שִׁמְחָתָ אִיבִי לִי, וכמו שבמשנה נזכר רק פסוק זה.

וכבר הזכיר רבינו קושיא זו ביתר ביאור בשבוע שלפניו בס"ג כי תבוא תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס שו ח"א, אות כא-כו), וז"ל שם: דאָרט אין די מפרשי המשנה האָב איך געזען [שעמדן] אויף דעם פֿרט [של אמירת מזמור שיר חנוכת הבית]. דער [בעל] משנה אחרונה [על סדר טהרות] זאָגט [בפירושו משנה ראשונה על סדר זרעים], לא אתפרש פֿאַרוואָס האָט מען געזאָגט דעם שיר אַרְוֹמְמָה ה' כִּי דִלִּיתִנִּי, [ודלכאורה] וואו קומט דאָס צו דעם, [ומתוך בדיחות].

ישוב הקשיזות בפרשת כי תבוא

הקדמה לישוב קושיא ב-ג

לפי המאורע בענין "חנוכת הבית" של הישיבה

גורל השמחה וחסד הבורא, כמה שובו לחגג בנין זה לצורך הישיבה

לאמיר זען, טאקע ביי אונז היינט [איז] ברוך אתה בברך.

לאמיר זען, דער אמת - איך וועל זאגן דא בקיצור - דער מעמד פון די ישיבה ביי אונז, איך דארף נישט דערציילן ווי [ווייט] מ'האט זיך געפלאגט, ס'איז געשטאנען שוין חלילה ממש חס ושלום בטייל צו ווערן, אזוי ווי מ'האט געלערנט דאָרט [במקום הקודם] איז שוין נישט געווען מעגליך [להמשיך] דאָרט אין בית המדרש, ס'איז שוין

און דער מלאכת שלמה זאגט עפעס, ווייל דער שיר גייט דאך ארויף אויפן בית המקדש, נאכדן שיהיה שם קיבוץ רבים וכנפיה גדולה! זעט עס עפעס אויס ווי א חנוכת הבית, [ולכן מוזירין] מזמור שיר חנכת הבית, [וואס] ביי חנכת הבית האט מען געזאגט אַרוממך וגו', דעם זמר. האט מען עס דעמאלטס [כדי ביכורים] אויך געזאגט. [אמנם לכאורה] ס'איז נישט צו פארשטיין, עפעס יעדעס יא איז געווען א חנוכת הבית? יעדעס יא ווען מ'איז געגאנגען מיט ביכורים איז עס א חנו דפת הבית?

און דעם גאנצן זמר אפילו ביי חנוכת הבית, דאָרט אויכעט, פלאגט מען זיך אויך [באבן עזרא ורד"ק על תהלים שם] פארוואס מ'האט געזאגט דעם אַרוממך ה' כי דליתני ולא שמחת איבי לי, גאָר ביי א חנכת הבית. דאָס אליין איז אויך א פלא. [דער זיידע זכרוננו לברכה אין תהלימ'ל (ריש מזמור ל) זאגט ער, ווייל כל הקובע מקום לתפלתו איז אויביו נופלין לפניו (ברכות ז:), און] ס'איז דאך א קביעות מקום דאָס בית המקדש, איבערדעם האט מען געזאגט ולא שמחת איבי לי. ער זאגט עפעס דאָרט .. אין תפלה למשה. [אבער על כל פנים נישט קיין נפקא מינה] [בטעם ששייך שיר זה אצל חנוכת הבית, אבל בכל אופן] דעם האט מען שוין געזאגט ביי א חנוכת הבית, דאָס ווייסט מען שוין, [וכדכתיב ביה] מזמור שיר חנכת הבית. [אָבער] וואו קומט דאָס עפעס צו ביכורים.

"להבנת הענין: כשתתבונן לאחר בוא רבינו על אדמת אמעריקע, לערך בימי חג הפסח שנת תש"ט, החליט רבינו לייסד פה ישיבה ללמוד וללמד עם חבריו חמד גפ"ת, על דרך שהיה רגיל לעשות כל ימיו מלפנים. ומעתה קנו הקהל את בנין הבית המדרש ברחוב בעדפארד (550) בסוף שנת תשי"א, מאז היה היכל הישיבה קבוע למעלה בקומה השלישית של הבית המדרש. ובמשך הזמן כאשר הגדלים נעשו תישיים, וילדי התלמוד תורה נתגדלו, ונתוספו פספסי ביהמ"ד מהם, וגם לרבות מבחורים שבאו ממקומות שונות מכל קצות הארץ, ונתמלא היכל הישיבה מן הקצה אל הקצה עד אפס מקום, היו הבחורים יושבים צפופים ודחוקים בקירוב מקום, וזה נמשך ככה עד אשר באחד מימי החנוכה שנת תשכ"ו, התנפלו לפתע על הישיבה השוטרים המבקרים מטעם הממשלה (פייער דעפארטמענט אינספיקטאָרס), וכאשר חזו עיניהם המראה הגדול והנפלא של כמה מאות בחורים יושבים במקום צר ודחוק כל כך, גזרו אומר להסגיר מיד את אולם הישיבה, באמרו שהבנין ישן נושן ורועע ועלול לבוא לידי סכנה ח"ו, ומיד חתמו את ההיכל בחותם הממשלה והישיבה סוגרה, והוצרכו לחפש מיד איזה בנין גדול שיתאים עבור ישיבה גדולה לכמות כזו, וזאת לא היה נמצא כל כך בניקל מיד על אחר, ובפרט במקום לא רחוק מווייליאמסבורג. ולמען לא יבטל חזון כח התורה הגדול הלזה עד אשר ימצאו מקום, החליט רבינו שלפי שעה ילמדו הבחורים למטה בהיכלי הבית המדרש, והבעלי בתים שבאו להתפלל בזמני לימוד הישיבה הוכרחו להתפלל בתוך הפאליש. אך גם בזה לא מצאה הישיבה די סיפוקה, דסוף כל סוף נגרם ערוב ובלבול גדול בהנהגת סדרי הישיבה מכה סיבות שונות, והיה לו לרבינו צער ועגמת נפש גדול מכל זה, כי ראה שאי אפשר להמשיך באופן כזה את סדר הישיבה, ואם לא ימצאו עד מהרה מקום מוכן וראוי להישיבה עומדת הישיבה להבטל לגמרי ח"ו. ונזעקו כל העסקנים הנאמנים לפעול למצוא ולחפש בחפש מחופש למצוא איזה מקום הראוי ומוכשר עבור הישיבה, ואכן בסוף החורף תשכ"ו עלה בידו העסקנים למצוא בנין גדול ומפואר רחב ידיים ברחוב סאנדו טריט, שנבנה מלפנים על ידי הממשלה עבור לימוד ראמון הנאשי חיל שלהם, והיה עומד אז למכירה, והיה זה בנין אבנים חזק ואדיר בן ז' קומות, מלבד שתי קומות מתחת לארץ, והיו בה כמה מאות חדרי שינה, וכמה אולמות גדולים הראויים לתורה ותפלה דרבים, וגם כמה היכלות קטנות הראויים להרצאת שיעורים כסדרן, וגם חדרי אוכל ובית התבשיל, וכאילו היה נבנה מתחלתו במיוחד עבור צרכי הישיבה. ואמנם היו זקוקים לזה הון תועפות וכסף הרבה. וכטוב לב המלך בבין בסעודת פורים תשכ"ו אז הזכיר רבינו את הענין בדרך צחות, ודרש רבינו בדברי תורה מענין 'בית המן' שהשימה אסתר את מרדכי על בית המן, וביאר שגם שם היה בנין זה שמרדכי הצדיק היה זקוק לבית גדול עבור הרבצת תורה לתלמידיו, וסיבב השי"ת שהעמידה אסתר לרשותו את בית המן שהיה בית המלכות ורחב ידיים, ושם מצא מרדכי הצדיק

נישט מעגליך געווען. [ווייל] אויסער וואָס צו המקום מהכיל^{טו}, [און] מ'האָט נישט געקאָנט לערנען, און מ'האָט [אויך] נישט געקאָנט פון די 'באהערדע' אויס^{טז}. ס'איז טאָקע נישט מעגליך געווען, [און] ממש זעמיר געקומען חס ושלום [למצב כזה וואָס] ס'איז זיך נישט געווען וואו 'אהין צו טון'.

און דער בורא כל עולמים האָט מִזְמִין געווען דאָ, אַזוי ווי ס'איז 'די' בילדונג.
- און אַזוי ווי ס'איז געווען אַז מ'האָט זיך געשראָקן [ליכנס לכאן], און ס'איז זיך געווען פאַר 'וואָס' צו שרעקן, [ווי] מ'ווייסט דאָך דאָ אַט אַרום די געגנט [שדרים שם גוים שפלים], און דעם פֿחד וואָס מ'האָט דאָ אַלץ, און די צרות וואָס ס'איז בתְּמִידוּת, [שהיא בבחינת] סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלְכֵּן^{יז} (תהלים יב, ט). (וראה עוד להלן באות טו-יז). -

נו מילא דאָס דאַרף מען נישט צו זאָגן, ס'איז געווען אַ גרויסער חֶסֶד הַבּוֹרָא אַז מ'האָט עס מִזְמִין געווען, [און] ס'שטעלט זיך הערשט אַרויס, ס'איז נִתְרַחֵב געוואָרן [המקום להתלמידים], און מ'איז נישט געשטערט^{יח}, און מ'קאָן לערנען בייטאָג און ביי די נאַכט^{יט}.

יא

מ'דאַרף נישט צו זאָגן, דעם קיום פון די ישיבה ווי ווייט מ'איז מחויב דאָס הַשְׁתַּדְּלוּת [צו האָבן דערויף] (וכדלהלן באות יג).

[און] מ'קאָן זאָגן ס'איז אַ חֶסֶד הַבּוֹרָא [שזכינו לכל זה] אין דעם גלות, און אין דעם חוֹשֶׁן וַאֲפֻלָּה. ווען מ'איז אַרויסגעקומען פון די לאַגערס, האָט מען געמיינט חלילה חס ושלום [שאין לנו תקומה], מ'האָט נישט געזען וויאָזוי מ'קען זיך 'אויפהייבן'.
ס'איז געווען אַ חֶסֶד הַבּוֹרָא, אַז איך האָב אָנגעהויבן די ישיבה [והיא ממשכת להתקיים, ועוד מתרבה והולכת בע"ה].

יב

נחיצות קיום הישיבה, ובשבת התלמידים
וחינוך כזה, וזכות התומכים ומחזיקים בה

איך דאַרף נישט צו זאָגן, יעדער ווייסט דאָך, כָּל יְמֵי גְדֻלָּתִי בֵּין הַחֲכָמִים^כ, און איך האָב געזען [כמה] יְשִׁיבוֹת, [אַבער] דאָך 'די אַנטוויקלונג' האָט מען נאָכנישט אפשר נישטאַמאַל געזען אין אונזערע דורות, בְּכִמּוֹת וּבְאִיכוֹת. און קיין-עין-הָרַע מ'וואַקסט [כסדר], און ס'איז עֲתִיד אַרויסצוקומען דורות.

אח כדי סיפוק, ואשר על כן בפורים בעת בסומי יין צריכין לקיים פתוח תפתח את ירך ביד רחבה, כדי שגם מרדכי יוכל להשיג בית גדול למקום שמגדלין בו תורה ותפלה. וגם היה מונח בדברות קדשו מילין לצד עילאה ימלא להמשיך ישועה מעין צרה שהיה בדוגמא לזה, ולעורר פועל דמיוני ממה שנעשה אז בימי נס פורים. (מלשון ההערה מתחת לקו הנדפס בחידושי תורה למסיבות, בהדרוש דסעודת פורים תשכ"ו).

^{טו} מלשון הפסוקים בישעי' (מט, כ) צר לי המקום, ובמלכים א' (ח, סד) קטן מקהיל.

^{טז} מטעם הממשלה שלא הניחו להמשיך עוד שם.

^{יז} ועיין בפ' הרד"ק בתהלים שם: סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלְכֵּן. כי הרשעים יתהלכון סביב לצדיקים להרע להם, לפיכך צריך שתשמרם מהם.

^{יח} מצד אנשים אחרים, וכמו שהיה כשלמדו בבית המדרש שנפרעו מצד הבעלי בתים שבאו להתפלל.

^{יט} גם בזמני התפילות כשבאים הבעלי בתים לבית המדרש להתפלל.

^כ מלשון המשנה באבות (א, יז).

עקסטערדעם, אַזוי איז דאָך דאָס אייביג געווען (מיט) פאַרשידענס, מיט אַביסל פסולת, [וּבְרוּךְ הַשֵּׁם] ס'איז לְפִי עֶרְךָ אין קלענסטן מאָס. איך דאַרף נישט אַרויסברענגען דאָס חֲשִׁיבוֹת און יָקָר הָעֶרֶךְ וואָס ס'איז דאָ דערניצן, וואָס ס'איז אַ מִלְתָּא דְּלֹא שְׂכִיחָא אין 'עוֹלָם הַיְּשִׁיבוֹת', הֵן אין תּוֹרָה, הֵן אין אידישקייט, הֵן אין גִּידוֹל [והתנהגות]. – איך דאַרף נישט זאָגן [דכמו כן] די קינדער [ילדי התשב"ר, און] דאָס איז עקסטער [ממאות הבחורים, יש] קיין-עין-הָרַע טויונטער קינדער. –

יג

[וממילא] איז מען מְחוּיָב [צו טון] דאָס הַשְׁתַּדְּלוּת [דערויף, להחזיקו ולקיימו. ווייל] מ'האָט צו רעכענען פון דאַנעט [שיתקיימו] יְסוּדוֹת [אויף] אויפצוהאַלטן די דורות פון אידישקייט, אַזוי ווי מ'זעט שוין ברוך הַשֵּׁם, ס'וואַקסט-נאָך יונגעלייט מיט קינדער^{כא}, און כְּסֻדָּר [יש אברכים חדשים היוצאים מהישיבה], און ס'ציהט זיך [די דורות]. מילא איז מען דאָך מְחוּיָב [להשתדל בהמשך קיום הישיבה, וואָס אויף דעם] דאַרף מען עקסטערע סײַנאַ דְּשִׁמְיָא [אַז] מ'זאָל זיך קענען דערהאַלטן [אויף אויף ווייטער].

יד

[וממילא] איז עס געווען אַ גרויסער חֶסֶד [הַבּוֹרָא אויף] ביז דערווייל, אַז מ'האָט זיך געקאָנט אין 'דער בילדונג' [אַריינציען], מ'האָט געמאַכט שפּעזן^{כב} דערויף, איך דאַרף נישט זאָגן, דאָס דאַרף איך שוין נישט אויסצורעכענען וואָס ס'האָט געקאָסט פאַרשידענס, מיט טירחות. אָבער דער אָמֶת, קיין תְּכֵלֶת צו בלייבן דאָ, דאָס ווייסט דאָך יעדערער אַז מ'קאָן נישט.

טו

חוב הוֹדוּאָה לָהּ 'על שובו עתה' ל'יכנס' בבנין רחב ידיים, ושנתקים בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ. אַבל בו בומן כבר צריך לחפש עוד בנין אחר שיתאם לצורך הישיבה גם מצד הסביבה והשכנים, ואז יתקיים וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ בְּרוּךְ הַשֵּׁם, ס'איז חֶסֶד הַבּוֹרָא ווי מ'האַלט זיך אויף [דערווייל דאָ, אַבל אין התכלית להשאיר כאן, שהרי] מ'איז אַרום און אַרום [עם שכנים גוים] וויאָזוי ס'איז, ס'איז שוין געווען פֶּמָּה פֶּעַמִּים וואָס ס'איז געווען ממש סְפָנוֹת, [און ס'איז א חסד הבורא] אינגאַנצן וואָס דער אייבירשטער העלפט, צוביסלעך [ווערט רואיער], און מ'האָפט ס'וועט זיך דורכריקן. אָבער ס'איז נישט קיין תְּכֵלֶת [אויף] אייביג, אין אַ סְפָנָה. איבערהויפט [אַז] אַרום און אַרום איז נישטאָ קיין אידן, און מ'דאַרף רעכענען [שיצטרכו להסיע מכאן עוד למקום אחר].

טז

[ובודאי] מ'האָט זיך געדאַרפט אָנשטרענגען אַריינצוקומען, און מאַכן שפּעזן, [און] מ'האָט געדאַרפט [דערויף] אַ גרויסע בְּרָכָה, און מ'האָט געהאַט אַ גרויסע בְּרָכָה אַז מ'איז 'אַריינגעקומען'. אָבער מ'ברויך נאָך האָבן אַ גרויסע בְּרָכָה אַז מ'זאָל 'אַרויסקריכן' אויכעט, דאָס ברויך מען פריש אַ בְּרָכָה הערשט. היצט ברויך מען אַ בְּרָכָה וויאָזוי מ'קריכט אַרויס,

^{כא} איז אַז [לערך משנת תשכ"ז] התחילו להיות התחנות הראשונים של דור החדש שלאחר המלחמה.

^{כב} פירוש: הוצאות. דמלבד סכום הקנין, השקיעו בו גם בבניית הבנין מחדש, לפי צורך הישיבה והתלמידים.

וואָרן יעדער ווייסט דאָך דעם מַצב אַרום און אַרום, [און] אויף דעם וועט מען נאָך דאַרפן נאָך אַ גרעסערע בְּרָכָה, ס'איז נאָך מיט גרעסערע שוועריגקייטן מ'זאָל זיך נעמען נאָך בויען 'נאָך' אַ יְשִׁיבָה. ווייסט מען דאָך דאַרף איך דאָך נישט אויסצורעכענען ס'איז אַ 'בייטראַג' פון מיליאָנען.

[נאָר] סיי ווי סיי איז דאָך נישט צו פאַרשטיין [האיך החזקנו מעמד עד עתה], איך העט נישט גיווען גערעכנט דערויף, אַלמלאַ ראַיתיו לאַ הָאָמָנְתִּיו, די שפּעזן און דעם בודזשעט [פון] אַזויפיל מיליאָנען אויפצוהאַלטן [פאַר] קיין-עין-הָרַע אַזויפיל קינדער און אַזויפיל בחורים, מיט אַלעמען.

יז

ישוב קושיא ב

ועל זה רומז כאן הכתוב דלפעמים יש להקדים ברכת הביאה לברכת יציאה, דלפעמים צריכן לעת עתה לברך על המוגמר על שזכו לבוא למקום תורה רחבת ידים, אבל מצפים עתה לברך גם על היציאה, כשנוכה לצאת מכאן למקום אחר

מיט דעם איז דאָ מְקוֹיִם געוואָרן [סדר הפסוק, שמקדים ביאה ליציאה].
מ'מאַכט אַ חֲנוּכַּת הַבֵּית, דאַרף מען זאָגן בְּרוּךְ אַתָּה 'בְּבֹאֲךָ', געלויבט הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ [אז] מ'זעמיר דאָ אַרײַנגעקומען. [און] אויפאַמאָל דאַרף מען [שוין] זאָגן בְּרוּךְ אַתָּה 'בְּצֵאתְךָ', דאַרף מען שוין רעכענען אויף אַ בְּרָכָה וויאָזוי מ'קריכט אַרויס.

מיט דעם פאַרשטייט מען פאַרוואָס [ס'איז] קודם בְּבֹאֲךָ, און טאַקע תיכף דערויף בְּצֵאתְךָ, דאַרף מען שוין אָנהייבן צו קלערן [אויף נאָך] אַ פּלאַץ וואו מ'זאָל ערגעץ אויפשטעלן אַ ישיבה, [כדי] מ'זאָל נישט זיין אין אַזאַ 'דראַנג', אין אַזאַ גִּלּוּת, אין אַזאַ 'צוואַנג'. [שהרי] מ'איז דעך 'דאָך' אַמאָל געשטערט אַסאַך מאל פונעם לערנען, פֿשוט טאַקע [וועגן] דער פֿחד וואָס ס'קומט פאַר פאַרשידענס, איך דאַרף דאָס נישט אויסצורעכענען, וואָס ס'איז נישט דאָס פּלאַץ דערפון^{יב}.

יח

ישוב קושיא ג

אבל כשנוכה לבוא למקום שגם הסביבה טוב, ויכל להיות מתקיים הביאה עד ביאת המשיח. והנה הנרמז בדברי המדרש שבא דוד ומפרישה באומרו ה' יִשְׁמַר 'צֵאתְךָ וּבֹאֲךָ', דאיתני ברכת היציאה הוא קודם לברכת הביאה, הוא כשהביאה הוא באופן שיכולין להשאיר שם מַעֲתָה יָעֵד עוֹלָם, דהיינו עד עולמו של משיח הנקרא עולם אחר וויאָזוי דען קען זיין אַז מ'זאָל [קענען] בלייבן ביים בּוֹאֲךָ, [אז] דער בְּבֹאֲךָ זאָל זיין

^{יב} פירוש: סך חשבון ההוצאה.

^{יג} להבנת הענין: בנין הישיבה בסאנדז סטריט בברוקלין, אם שהיה בנין גדול ומפואר רחבת ידיים, המספיק לכל צרכי הישיבה, עם כל זה היה בבחינת אֵלֶיךָ יָקוֹן בָּה, לפי שהמקום והסביבה מסביב היה גרוע מאוד, שהיה מוקף עם שכנים רעים של שחורים שפלים, והללו היה מתנפלים על הישיבה כמה פעמים בזריקת אבנים ושבירת חלונות ושאר הזיקות, ולפעמים הגיעו הדברים עד קרוב לסכנת נפשות ממש, והיה המצב פחדים מאוד. ואף אירע פעם כאשר בא רבינו ז"ל אל הישיבה לנסות את הבחורים בלימודם כדרכו מידי שבוע בשבוע, לא היה באפשרי להתקרב ולגשת אל בנין הישיבה, מחמת שהיה אז מוקף מזיקים כי כסלא לאוגיא עם כלי תשמישין בידן, עצים ואבנים ושאר מילי דמזיקי, והוכרח רבינו לחזור לביתו בעגמת נפש. אבל היה מתנחם רבינו בזה שבנין הזה אינו אלא בנין לשעה, באשר שבצפייתו היה מצפה להתחיל מהרה לבנות בנין חדש עבור הישיבה, החל מן היסוד בה, על אדמת הקריה נאמנה שהיה מצפה לייסד [מלשון ההערה מתחת לקו הנדפס בחידושי תורה למסיבות כאן]. [ובסופו של דבר ייסד רבינו העיר קרית יואל בשנת תשל"ד, ובמשך השנים התחילו לבנות ולהעמיד בנין הישיבה שם, ונתחנך הבנין בשנת תשמ"מ לאחר הסתלקותו של רבינו זי"ע].

נאָכ'ן בַּצִּאתָּךְ, (וכדרך הראוי). אַז מ'איז אויף אַ פֿלאַץ וואו מ'קאָן בלייבן אויף אייביג, ביז מ'שייט וועט קומען, (וואָס) ס'ווערט דאָך אַנגערופן 'עוֹלָם' כ"ה. דעמאָלטס איז (טאַקע) קודם צִאתָךְ און דערנאָך בּוֹאָךְ, ווייל מ'בלייבט ביים בּוֹאָךְ.

יט

איבערדעם זאָגט ער (במדרש, ליישט סדר אומרו) בְּרוּךְ אַתָּה בּוֹאָךְ, וּבַצִּאתָּךְ. (דלכאורה) פֿאַרוואָס זאָגסטו עפעס (בּוֹאָךְ לפני בַּצִּאתָּךְ). זאָגט ער דוּד מִפְּרִשָּׁה, (אז) ווען איז ה' יִשְׁמֵר 'צִאתָךְ וּבּוֹאָךְ', אַז ס'איז מִעֲתָה וְעַד 'עוֹלָם', אַז ס'איז אַ פֿלאַץ וואָס מ'קאָן מִסִּיחַ דַּעַת זיין (מלחפש עוד אחר מקומות להישיבה, ונוכל לומר) איך בלייב דאָ ביז משיח וועט קומען, יאָ דעמאָלטס איז עס שוין, דעמאָלטס בלייבט מען ביים בּוֹאָךְ, (ולכן) דאָרט שטייט נישט בּוֹאָךְ און דערנאָך בַּצִּאתָּךְ, נאָר דאָ שטייט קודם בַּצִּאתָּךְ און דערנאָך בּוֹאָךְ.

כ

הקרמה ליישט קושיא ג (באופן שני)

בישיבת ישראל במצרים נאמר וַיִּאָּחֲזוּ בָהּ, ומפרש בוהר

לשון אחזה, שהוא אחסנת עולם, דהיינו ירושת עולם

אָדער ס'קען גאָר זיין (עוד בדברי המדרש, בהקדם וואָס) איך האָב שוין אַמאָל געזאָגט כ"י, [אויף דעם וואָס] ס'שטייט (ויגש מז, כז) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וַיִּאָּחֲזוּ בָּהּ, (שטייט לשון) אָחִיזָה. [און אויף דעם] שטייט אין זוהר הקדוש כ"י, וַיִּאָּחֲזוּ בָּהּ אַחֲסֵנָת עֲלֵם, ווי דער דרך אמת זאָגט פֿשט כ"ה, אַז דאָס איז דער טייטש פֿון [לשון] אָחִיזָה, (שהוא) אָחִיזָת עוֹלָם. אַז נישט הייסט עס נישט 'וַיִּאָּחֲזוּ' בָּהּ.

כא

וקשה לכאורה דהלא אז נכנסו בגלות מצרים לפי שעה, והיו מצפים על

חזון שיוכלו לצאת משם בעת הגאולה, ואם כן למה נקרא זה 'אחוזת עולם'?

[ולכאורה] ס'איז אַ הֶפְלָא וּפְלָא (דברי זוהר הק').

כ"ה דביאת המשיח נקרא עולם אחר, כדאיתא במשנה סוף ברכות (נד). משקלול המינים ואמרו אין עולם אלא אחד, התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם. וכן אמרו (גמרא שם לד:) אין בין עולם הזה לעולם הבא אלא שעבוד מלכויות בלבד, ומוכח שאף ביאת המשיח לבד גם כן נקרא עולם הבא. ואפילו לאותו מאן דאמר שסובר שהשתנות הטבעים בטבעו של עולם, כמו אור הלבנה פֿאַר הַחֲמָה וכדומה, זה לא יהיה מיד אחר ביאת המשיח, רק בזמן מאוחר אח"ז (עיין ויאל משה א, קיט), מכל מקום מיד אחר ביאת המשיח כבר נקרא עולם הבא, אף על גב שלא יהיה חילוק רק בשעבוד מלכויות, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (בפירוש המשניות סנהדרין י, א) שאין בין עוה"ז לעולם הבא אלא שאז יהיה חירות מן המלכויות וכו'. יהיה איך שיהיה ביאת המשיח נקרא עולם אחר, וזה שרמזו לנו חכמינו ז"ל (בבא בתרא עח:) בואו ונחשוב חשבוננו של 'עולם', איך יזכו לעולם אחר, היינו לביאת המשיח, על זה אמר שהוא רק על ידי חשבון הפסד מצוה כנגד שכרה, היינו שכל עון הוא הפסד ועיכוב לביאת המשיח וכל דבר טוב הוא מקרב את ביאת המשיח. (דברי רבינו בס"ג חקת תשט"ז, כנדפס בחידושי תורה תשט"ז עמוד תקפט).

כ"ו במסיבה מוצ"ש ויגש תשכ"ב, מוצ"ש שמות תשכ"ב, ומוצ"ש שמות תשכ"ה, ועוד.

כ"ז בוהר הק' (ויגש דף ריא:): הָא אָחִיזָה, מִה כְּתִיב, וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וַיִּאָּחֲזוּ בָּהּ וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבּוּ מֵאֵד. וַיִּאָּחֲזוּ בָּהּ, אַחֲסֵנָת עֲלֵמִין. וַיִּאָּחֲזוּ בָּהּ, דְּהָא לְהוֹן אֲתִיזִי, כְּמֵה דְאֻקְמוּהּ.

כ"ח בהגהות דרך אמת (מהאריז"ל) שבגלין זוהר, מפרש הלשון 'אחסנת עלמין': ירושת עולם.

מ'איז געקומען קיין מצרים, צווישן 'די שחורים' דארט אין מצרים^ט, ווערט עס [דען] עפעס גערעכנט [פאר] אַחוּזת עולם, [עד שהכתוב יאמר] וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ. [והלא] מ'האָט דאָך אַרויסגעקוקט [אז] מ'זאָל פֿטור ווערן פון דאָרטן, מ'האָט דאָך אַרויסגעקוקט מ'זאָל אַרויסגיין פון מצרים. וואָס שטייט עפעס וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ אַחֲסָנָה עֲלֵם. ס'איז דאָך עפעס אַ הפֿלא ופֿלא, אידן האָבן זיך באַזעצט דאָרטן און מ'האָט אַרויסגעקוקט [שייכו לצאת משם], און דער אייבירשטער האָט געהאַלפֿן [שיצאו לבסוף משם. והרי] יַעֲקֹב אַבינו האָט נאָך געמיינט אַז תַּחֲתִית הַמֵּתִים מַגֵּעַת בְּיָמֶיךָ, מ'האָט שוין געקוקט יעדע מינוט [לצאת משם, און] ווען מ'העט גיווען זוכה געווען העט מען גיווען אַרויס פֿריער. נו וואָס עפעס, וואָס איז דער אַחוּזת עולם.

כב

וביאתי בזה על פי דברי התרגום יונתן שמפרש שם ענין הכתוב כי בנו שם בתי מדרשות, והנה על בתי מדרשות אמרו בגמרא שעתידין ליקבע בארץ ישראל, ואם כן שפיר הוי אחוזת עולם, כי כל אותן בנינים יקחו עמהם גם לעתיד לבא

האָב איך געזאָגט, דער תרגום יונתן פֿאַרענטפערט עס. דער תרגום יונתן זאָגט^{לא}, [אויף] וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ, זאָגט דער תרגום יונתן וּבְנוּ בֵּית מִדְרָשִׁין, זיי האָבן געבויעט בתי מדרשים. נו [לכאורה] וואו שטייט דאָ 'בתי מדרשים' [דייקא].

נאָר דאָס קאָן זיין טאַקע [לפי דיוק הוזהר כי הלשון] וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ [מיינט] אַחוּזת עולם', [נו] ווי קען זיין [לשון] אַחוּזת, [והלא] מ'וויל דאָך אַרויסקריכן, [אמנם] 'בתי מדרשים' די וועלן דאָך מיטגיין^{לב} [לעתיד, כשיוקבעו בארץ ישראל ובמקום המקדש, ונמצא כי] די וועלן דאָך נישט בלייבן אין מצרים, די וועלן דאָך קומען שיקבעו דאָרטן ביים הר הבית^{לג}, [וממילא] איז עס טאַקע אַחוּזת עולם, איבערדעם איז וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ אחוזת עולם [ואתי שפיר דברי הוזהר הן].

^ט כמבואר ברש"י לך (יב, יא): הִנֵּה נָא יִדְעָתִי וכו', הנה נא הגיע השעה שיש לדאוג על יפך, יִדְעָתִי זה ימים רבים כי יִפֹּת מִרְאָה אָתָּה, ועכשיו אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם של כושים וכו'.

^ל כמבואר בבראשית רבה (פר, יא): וַיֵּאָמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ [הבוא נבוא אני ואמך ואחייך להשתתות לך אֲרָצָה] (וישב לו, י), ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינא, כך היה אבינו יעקב סבור שתחתית המתים מגעת בימיו, שנאמר הָבֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְגו', הבוא נבוא אני ואחייך נייחא, שמא אני ואמך, והלא אמך כבר מתה ואת אומר אני ואמך ואחייך, ולא היה יעקב אבינו יודע שהדברים מגיעים לבלהה שפחת רחל שגדלתו כאמו.

^{לא} בתרגום יונתן (ויגש מו, כז): וַיְתִיב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם, וּבְנוּ לְהוֹן בְּתֵי מִדְרָשִׁין וּפְלִטִין בְּאַרְעָא דְּגִשְׁן, וַאֲחִסְיִנוּ בָּהּ אַחֲסָנָה חֲקִלִין וּכְרָמִין, וּנְפִישׁוּ וּסְגִיאוּ לְתָדָא.

^{לב} כמבואר בגמרא מגילה (כט): תניא, רבי אלעזר הקפר אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, שיקבעו בארץ ישראל, שנאמר (ירמ' מו, יח) כִּי תִבְנוּ בָּתֵּי יִשְׂרָאֵל וּכְרָמֶיךָ בְּיָמֶיךָ. והלא דברים קל וחומר, ומה תָּבוֹר וְכַרְמֶל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה, נקבעים בארץ ישראל, בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה, על אחת כמה וכמה.

^{לב} כמבואר בפסקיתא דרב כהנא (כא, ד), וּבִלְקוּט שְׁמַעוּנִי (ישעי' רמו שצא): עתיד הקב"ה להביא סיני ותבור וכרמל, ולבנות 'בית המקדש' על גבי ראשיהם. ומה טעם, וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נִבְנוּ יְהִיָּה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הָהָרִים (ישעי' ב, ב).

וכעין זה במדרש תהלים (מזמור לו, ומזמור פז): אמר רבי פנחס בשם רבי ראובן, עתיד הקב"ה להביא לסיני ולתבור ולכרמל, וליתן 'ירושלים' בראשן, שנאמר (ישעי' ב, ב) נִבְנוּ יְהִיָּה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הָהָרִים. [ועיין בזה באורך בדברי רבינו בחנוכה הבית לקעמפ א' שופטים תשס"ז (לשון קדשו קונטרס שלו), ועוד].

כג

ישוב קושיא ג (באופן שני)

ועל דרך זה יש לפרש גם הכא, שאמר הכתוב בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בְּצִאתְךָ, ולדרכנו קאי על מקומות התורה. ואם כן יוקשה מה שמסיים בְּצִאתְךָ, דמשמע שלבסוף יצאו משם. ולזה אמר המדרש, דדוד מפרש ענין היציאה, שיהיה 'צִאתְךָ וּבֹאָךְ', שהמקום תורה יצא ממקום שהוא, 'ויבוא' למקום חדש להקבע בארץ ישראל ומקום המקדש, ויתקיים שם מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם.

דאָס קען זיין דער פֿשט, [דבפסוק נאמר] בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ בְּבֹאָךְ, וּבְצִאתְךָ. בְּצִאתְךָ [משמע אז] מ'איז אַרויס דערפון [לבסוף, מן המקום שבאו לשם].

זאָגט ער אָבער [במדרש] ניין, [דוד הַמֶּלֶךְ] איז עס מִפְּרֶשׁ, זאָלסט נישט מיינען [שתהיה יציאה גמורה, רק] אַז ווען ס'וועט זיין יִשְׁמֵר צִאתְךָ [מן המקום והארץ שאתה שם] און ס'וועט זיין [אחר כך] בּוֹאָךְ, [שאותו הבנין והמקום עצמו יבוא למקום חדש בארץ ישראל, און] דעמאָלטס וועט עס שוין זיין [במקום ההוא] מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. אַז ווען דער אייבירשטער וועט העלפן [בביאת משיח צדקינו], זענען זיי דאָך עתידין 'ליקבע' [בארץ ישראל, עד עולם].

כד

היוצא מזה לענינינו:

[ולענינינו]: די 'בילדונג' איז זייער אַ וואוילע בילדונג [שהוא מקום רחבת ידים הראוי להרבצת התורה ולהחזיק הישיבה], נאָר ס'שטייט אויף אַ שלעכט 'פּלאַץ'. [אָבער] ס'איז דאָך עתידין שיקבעו [בארץ ישראל ומקום המקדש, און] ווען זי וועט קומען אויף 'דעם' פּלאַץ, וועט עס זיין זייער אַ פיינע בילדונג, ווען ס'וועט קומען אַהין וועט עס זיין זייער אַ פיינע בילדונג.

כה

[וממילא טאַקע] איז כִּדְאִי די אַלע שפּעזן [שהשקענו בה עתה, ווייל] ס'איז אַחֲזֵת עוֹלָם. [און] וואָס הייסט אַחֲזֵת עוֹלָם, אַז ס'איז כּוּנוּ בַּהּ בְּתִי מִדְּרָשִׁים [כדברי התרגום יונתן] איז וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ, איז עס טאַקע אַחֲזֵת עוֹלָם.

כו

איבערדעם דאָס איז דער פֿשט טאַקע [כדברי המדרש, און] איבערדעם האָט דוד המלך געזאָגט יִשְׁמֵר צִאתְךָ וּבֹאָךְ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם.

כז

ישוב הקושיות בענין מְזֻמּוֹר שִׁיר הַנְּחִמָּה הַבֵּית

ישוב קושיא ד

דוד המלך היה לו מלחמות מהרבה שונאים ואויבים, אבל עיקר המלחמה הוא המלחמה הרוחנית שהיא מלחמת היצר וחילוליו, וכמבואר בחובת הלבבות שוהו המלחמה הגדולה מכל המלחמות

איבערדעם דָּוִד הַמֶּלֶךְ [במזמור חנוכת הבית] האָט געזאָגט וְלֹא שִׁמְחַתְּ אִיבֵי לִי. דער אָמֶת, דוד המלך האָט געהאָט אויבֵּים, ער האָט געהאָט שוֹנְאִים [גם בגורף], אָבער דאָס אַלעס איז דאָך נישט [נחשב למאומה, לעומת שונאי הנשמה]. דער עיקר [מלחמה, היא מלחמה הרוחנית], ווי דער חובת הלבבות זאָגט ל' (כפ"ה משער

יחוד המעשה) שבתם ממלחמה קטנה, [התעוררו] למלחמה גדולה, [דהיינו] מלחמת היצר. דער עיקר איז, [דעס] וואָס דער ס"מ פאַרלייגט זיך אויף יעדע אידישע זאך, די סטרא אחרא פאַרלייגט זיך, דער יצר הרע, דאָס איז דאָך די שווערסטע מלחמה.

כח

ובני וחניוך בית המקדש שהוא מקום להשראת השכינה ועבודת ה', זה ביטלה והכניעה הרבה את כוחות האויבים האלו הרוחניים, ולכן היה דוד משורר על זה אַרומֶמֶךְ ה' כִּי דִלִיתָנִי וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אִיבֵי לִי [וודוּד הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁהָכִין הַכֶּסֶף וְהַמָּקוֹם לִבְנוֹת עֲלָיו בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַתְנַבֵּא עַל שְׁלֹמֹה וּוָאס] עַר הָאָט גַּעבוּיַעַט דָּאָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, [וּוָאס] ס'איז אַ מָקוֹם פֻּן הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה, און פֻּן קְדוּשָׁה וְטְהָרָה, [וממילא] דעס האָט מְכַנִּיעַ גַּעוּוֶען די כּוּחוֹת פֻּונעם ס"מ, [און] אויף 'דעם' האָט ער גַּעזאַגט וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אִיבֵי לִי. איבערדעם איז דער גאַנצער וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אִיבֵי לִי, מיינט ער [דעס, וכדרך שפירשו בספרים על הפסוק כי תצא] לְמִלְחָמָה עַל אִיבֵיךָ, [דאָס] מיינט מען מִלְחָמַת הַיֵּצֵר. דאָס גאַנצע גייט 'אויף דעם' אַרױף.

כט

ישוב קושיא ה

וכן בהבאת ביכורים, שענינה גודל ההכנעה והכרת הטוב לה', ולהכיר שנתנית הארץ הוא רק מה', ובהכרה זו מכניעים את כוחות האויבים של הסטרא אחרא הרוצים להשתלט ח"ו בארץ, ושורה הקדושה על ארץ ישראל, לכן גם שם אמרו מזמור זה

[וכמו כן גבי הבאת ביכורים] דערפריער, אַז מ'הָאָט אַנעֶרְקענט אין אָרֶץ יִשְׂרָאֵל [להכיר

הנמשך בכחות נפשך והמעורב במזג רוחך, והמשתתף עמך בהנהגת חושך הגופניים והרוחניים, המושל בסודות [נוסח אחר: במדות] נפשך וצפון חוקך, בעל עצתך בכל תנועותיך הנראות והנסתרות שתהיינה ברצונך, האורב לפתות פסיעותיך, ואתה לִשָּׁן לוֹ הוּא עַר לָךְ, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך, לבש לך בגדי הידידות וְעֵדָה וְצִדִּי הָאֱהָבָה לָךְ, ונכנס בכלל נאמניך ואנשי עצתך וסגולת אוהביך בְּדִקּוֹת מַרְמָתוֹ, רץ אל רצונך בנראה מרמיותו וקריעותו, והוא מורה אותך בחציו הממיתים, לשרשך מארץ חיים, כמו שאמר הכתוב במי שענינו כך [משלי כו, יח-ט] כְּמִתְלַהֵלֶה הַיְּהוּדָה זָקִים חֲצִיָּים וְמוֹת, כֵּן אִישׁ רָמָה אֶת רֵעֵהוּ וְאָמַר הֲלֹא מִשְׁחָק אָנִי.

ומן החזק שבשלוחיו [נוסח אחר: שבשלוחיו], אשר יורה אותך וילחם אותך בהם במצפון ענין, שישתדל לספק עליך אמינותך, ולשבש מה שנתברר לך, ולעורב את נפשך במחשבות כוזבים וטענות שקרים, יטריד אותך בהם מתועלותיך, ויספק עליך מה שנתברר לך מאמונתך ודתך. ואם תהיה נזהר ממנו, ותזמין לו שלוחי [נוסח אחר: שלחי] שכלך להילחם אותו בהם, ותסלק חציו מעליך, תינצל ותימלט ממנו בעזרת השם יתברך. ואם תשליך עניניך אליו ותימשך אחר רצונו, לא ירף ממך עד שיאבדך בשני העולמים, וישרשך משני המעונים, כמו שאמר בסעיף מסעיפיו ואיש אחד מחייליו [משלי ז, כו-כו] כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וְעַצְמִים כָּל הָרִגְיָה, דְּרָכֵי שְׂאוֹל בִּיתָהּ יָדוֹת אֶל חֲדָרֵי מוֹת. על כן אל תטרידך מלחמת זולתו ממלחמתו, וקִרְבֵּךְ בְּלִי קִרְבוֹ, והחריב עם מי שהוא רחוק ממך מן החריב עם מי שלא ייפרד ממך, ודחות מי שלא יגיע אליך כי אם ברשות, מדחות מי שאינו שואל רשות בהימצאו עמך.

ואמרו על חסיד, שפגע אנשים שבים ממלחמת אויבים, ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם: שבתם מן 'המלחמה הקטנה' שוללים שלל, התעוררו 'למלחמה הגדולה'. אמרו לו: ומה היא 'המלחמה הגדולה'. אמר להם: מלחמת היצר וחיליו.

ומן התימה אחי, כי כל אויב שיש לך, כשתנצח אותו פעם ושנים, ירף ממך ולא יעלה על לבו להילחם בך. לדעתו יתרון כחך על כחו, והוא מתיאש מנצח אותך ומגבור עליך. אבל היצר אין מספיק לו ממך ניצוח פעם ומאה פעמים, בין שנצח אותך, בין שנצחתו. כי אם ינצח אותך, ימיתך, ואם תנצח אותו פעם אחת, יארוך לך כל ימיו לנצח אותך. כמו שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה (אבות ב, ד) אל תאמין בעצמך עד יום מותך. ואינו מקיל בקטנה שבקטנות עניניך, לנצח אותך בה, כדי שתהיה לו מדרגה לנצח אותך כמה שלמעלה ממנה.

ועל כן ראי לך שתהיה נזהר ממנו, ואל תמלא ממשאלותיו כך מאומה, רק יגדל בעיניך המעט שבמעט מניצוחו והמצער מהתגברותו [נוסח אחר: מהתגברותך עליו], כדי שתהיה לך מדרגה אל מה שלמעלה ממנו וכו'. [עיי"ש עוד].

שהוא בא לנו מאת השי"ת, ולהכיר טובת ה', דעמאָלטס האָט מען מְכַנֵּיעַ געווען (כוחות האויבים).

וויילאנג מ'טוט נישט אנערקענען [אויף] אלעס, אַז ס'איז פונעם באשעפער [און] מ'איז זיך מְקַדֵּישׁ [להביא ביכורים לה', מיט] די פֿנייעה פארן בורא כל עולָמים ל^ה, [דעמאָלטס] חס ושלום איז גאָר פאַרקערט, איז די סטרא אחרא שולט דאָרטן אויף דעם פלאַץ. איבערדעם האָט מען ביי ביפורים אויכעט געזאָגט דעם מזמור, (שבו נאמר) וְלֹא שִׁמְחָתָ אִיבִי לִי.

היוצא מזה לענינינו:

דאָס קאָן מען זאָגן [לענינינו].
איך דאָרף נישט אויסצורעכענען, ס'איז עקסטערע סיייעתא דְשְׁמִיָּא אַז דער אייבירשטער העלפט [שזכינו לברך על המוגמר בקניית ובניית בנין זה מחדש].
איך דאָרף נישט צו זאָגן, מילא מ'שמועסט דאָך נישט רחמנא ליצלן דעם וואָס די אַלע מוסדות, די אַלע וואָס זענען פון די סְטָרָא אַתְרָא [והרשעים מפזרים להם ממון], דאָרט איז דאָך דאָ עֲפֻרוֹת זָהָב, פון דעם איז דאָך נישטאָ וואָס צו שמועסן. מ'זעט דאָך רחמנא ליצלן וויאָזוי דאָרטן וואו דער ס"מ איז בראש, דאָרט פאלט דאָך [אריין] 'געלט', און ס'איז גאָר קיין שום 'רְבוּתָא' נישט.

איך האָב אַמאָל געזאָגט אַ ווערטל, [על מאמר חכמינו ז"ל] מ"ם וְסִמְ"ף שבלוחות, בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִים. פאַרוואָס, ווייל ס'איז געווען מ"ם וְסִמְ"ף [שהוא ההיפך מהסדר של אותיות ס' מ', לכן צריכין לנס שיתקיימו. אָבער] ווען ס'העט געווען סִמְ"ך מ"ם, איז עס נישט קיין נֵס, [ווייל] אויף 'דעם' איז דאָ גענוג געלט מיטן דרך הטבע. אָבער מ"ם וְסִמְ"ף, דרייט מען דאָך איבער דעם ס"מ, אַ מ"ם וְסִמְ"ף דאָס איז דאָך 'פאַרקערט' פונעם ס"מ, [און אז] 'דעם' ס'זאָל שטיין, איז טאַקע 'בְּנֵס' הָיוּ עוֹמְדִים, אויף דעם ברויך מען שוין אַ נֵס, [אז] 'דעם' זאָל האָבן אַ תְּקוּמָה, דעם זאָל אויסהאַלטן, דאָס איז שוין בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִין.

נאָר עקסטערדעם, אפילו די אנדערע, אפילו מ'איז נישט חלילה פון די וואָס מ'כאַפט אָן אינגאַנצן מיטן ס"מ, אָבער איבערדרייען דעם ס"מ וויל דאָך קיינער נישט, דעם וויל מען נישט. יעדער וויל על כל פנים [למצוא חן בעיני העולם], שטייט מען 'נייטראָל'.

[וממילא] האָלט ער נאָך אויס, קען ער נאָך האָבן אַ קיום [גם בדרך הטבע].

^{לה} שזוהו תכלית מצות הביכורים, וכמו שהאריך רבינו בזה בס"ג כי תבוא תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס שז, ח"א וח"ב) בשם הראשונים.

^{לו} בגמרא שבת (קד.): דאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין [פירשי': במ"ם סתומה, דהואיל והכתב היה נראה משני עבריהם, היה לה ליפול, אם לא שבנס היה עומד, אבל פתוחה אין בה נס]. (וכן הוא גם בגמרא מגילה דף ב: ג.).

לג

אָבער דאָ [שמחנכין להדיא על ההיפוך מדרך הרשעים והס"מ, ובפרט] אַז מ'איז אויפגערייצט [כל העולם נגדינו עבור זה].

דער אַמט, ס'איז דאָך הַפֿלאַ וְפֿלאַ [האיך שדבר כזה יכול להתקיים], איבערהויפט מ'איז דאָך 'אויפגערייצט' פון די גאַנצע וועלט, איך דאַרף דאָך דאָס נישט צו זאָגן, איז דאָך נישט נאָר [אז] מ'וויל [אונז] נישט 'שטיצן', [נאָר] אַלעס איז דאָך 'דערקעגן'. און אַז דער אייבירשטער העלפט אַז ס'האַט אַ שטיקעלע תקומה, ס'האַלט עפעס אויס, [יש לומר על זה אַרוממך ה' פֿי דליתני ולא שמחת איבי לי, ווייל] דער כח [המתקומם נגדינו] דאָס איז די רעכטע שְׁנָאָה, דער וְלא שְׁמַחַת אִיבֵי לִי, דאָס איז עס, דעס אַז חלילה אַז ס'איז נישט [כרצונם של האויבים החפצים בהעדרנו], דעס איז פונקט דער הִיפּוֹף [משמחת האויבים], אַז דער בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים העלפט [ויכולין אנו להמשיך ולהתקיים].

לד

ישוב הקשיות בפרשת נצבים

ישוב קושיא א

אף שבזמן הזה כשהיום הוא מאפיל ומאיר, הרי הוא חורר ומאפיל מאיר, אבל לעתיד לבא יאיר באור יום חשכת לילה, ואז יהיה האור הגמור שלא יאפיל עוד לעולם. ועל יום זה הוא שכתב רש"י כיום הנה שהוא מאפיל ומאיר, כך עתיד להאיר לבם, ולא יאפיל עוד.

דאָס איז דער פֿשט וואָס ער האָט געזאָגט פֿיום [הזהר] שהוא מאַפֿיל וּמאִיר. אַזוי ווי איך האָב פֿריער געזאָגט (באות כב-כה) וויאַזוי איז פֿאַרהאַנדן אַחֲסַנַת עֲלָם, [נאָר די כוונה איז אויף] שפּעטער [לעתיד לבא] ווען ס'וועט קומען אַהין [די מקומות, להקבע בארץ ישראל].

לה

דער טאָג איז אַזוי, אַמֶּת [אז] היינט [בזמן הזה] ווערט נאָך נאַכט, און [רק] בייטאָג איז לעכטיג, אָבער לעתיד ווען אַלעס וועט קומען אַהין - אַזוי ווי כ'האָב פֿריער געזאָגט (סס) - לְמִקְוָמָם [במקום המקדש], דעמאָלטס וועט דאָך זיין [כמו שאומרים]^{לז} קרב יום אָשֶׁר הוּא [לא יום ולא לילה]^{לח}, [וְהָיָה] אור הַלְבָּנָה כְּאֹר הַחֲמָה [ישע"י ל, כו], און דעמאָלטס וועט שוין נישט מער טונקל ווערן, דעמאָלטס וועט זיין [אייביג] לעכטיג.

לו

דאָס איז דער פֿשט אַתֶּם נִצָּבִים 'היום', עטס זאָלט קוקן וויאַזוי דער טאָג [איז], 'דער סוף' פונעם טאָג איז אַז ס'וועט מער נישט טונקל ווערן. איבערדעם זאָגט ער אַז פֿיום שהוא מאפיל ומאיר. וויפיל מ'פלאַגט זיך [בעולם הזה, אָבער] מ'וואַרט דאָך [על עולם הגאולה, ועל כן כּאָטש] מ'מאַכט מיט בענוותינע הרבים אַפֿלוֹת מיט חֲשֻׁכוֹת, מ'מאַכט דאָך מיט, אָבער מ'מוז

^{לז} בסוף הפיוט אז רוב נסים, שאומרים ביצרות לשבת הגדול, ובסוף ליל הסדר.

^{לח} ומקורו מלשון הפסוק בזכריה (ד, ז) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יְיָדָע לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, וְהָיָה לַעֲרֵב עָרֵב יְהִיָּה אֹר. והרי שגם הלילה יאיר כיום.

רעכענען [אויף לעתיד, ווען] דער בוראָ פֿל עולמים וועט דאָך העלפֿן שוין בְּקָרֵב, אידן וועלן דאָך געהאַלפֿן ווערן דאָך. [און] אז אידן וועלן געהאַלפֿן ווערן, דעמאַלטס וועט זיין תָּאִיר פֿאַר יום הַשְּׁכֵת לִילָה, אזוי ווי מ'זאָגט^{יז}. ס'וועט זיין [רק] תָּאִיר פֿאַר יום.

יז

איבערדעם זאָגט ער דעם מָשֶׁל, האָט דאָ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ געזאָגט [אתם נָצְבִים] 'היום', ווייל ער האָט געקוקט [אויף לעתיד], מֹשֶׁה רַבֵּינוּ האָט דאָך געקוקט אויפֿן עֲתִידוֹת, ער האָט דאָך געזען פֿאַר זיך אַלדִינָגס, [וכמו שאמר] הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם^{יז}, ער האָט דאָך געקוקט בְּשָׁמַיִם^{יז}, האָט ער געזען וואָס ס'טוט זיך 'אַנגעגרייט אויבן', האָט ער געשמועסט פֿון 'דעם' טאָג, פֿון דעם אָמַת־דיגן טאָג, וואָס ס'איז דאָרט אַ נִצְחִיּוֹת, אויף 'דעם' האָט ער געזאָגט דעם מָשֶׁל, 'כִּיּוֹם הַזֶּה' שְׁהוּא מֵאֲפִיל וּמֵאִיר, אזוי ווי 'דער' טאָג איז, ס'וועט לעכטיג ווערן [ולא יאפיל עוד, ווען] דער בוראָ פֿל עולמים עולמים וועט העלפֿן, מ'וועל מיר די זְכִיָּה האָבן [דערצו].

לח

ברכת הקודש

דער אייבירשטער זאָל העלפֿן:

ס'זאָל זיך נְתַגְבֵּר ווערן דער כַּח הַקְדוּשָׁה.

מ'זאָל קאָנען מַעֲמִיד זיין דורות מיט אידישקייט, [און] ס'זאָל אויסהאַלטן^{מא}.

[און] דער אייבירשטער זאָל העלפֿן: אז מ'זאָל האָבן אַ חֵלֶק דערינען.

אין דער אָמַת איז דאָך אזוי, דעם דאָרף מען נישט זאָגן, יעדערער קאָן דאָס זען גרינג, אז דאָס זענען די יסודות, דער יסוד פֿון די דורות [הבאים], און דער יסוד פֿונעם אידישקייט, דער גאַנצער גִּדּוּל און דער גאַנצער חִינוּך.

איך דאָרף נישט אויסצורעכענען, אז דאָס דאָרף צו זיין 'דאָס ערשטע' [זאָך] ביי יעדן מענטש. אזוי ווי מ'ארבעט פֿאַר 'זיך', פֿאַר די פֿרִנְסָה, דאָרף מען אַרבעטן פֿאַר 'דעם', אז מ'זאָל האָבן אַ חֵבֶל^{מב} דערינען, מ'זאָל זיין באַטייליגט דערין.

דער אייבירשטער זאָל העלפֿן:

אידן זאָלן טאַקע האָבן הִרְחַבַּת הַדַּעַת.

און מ'זאָל קאָנען מַגְדִּיל זיין דעם כַּח הַקְדוּשָׁה, דעם כַּח הַקְדוּשָׁה וְהַטְהָרָה, ס'זאָל נְתַרְבֶּה ווערן.

^{יז} יום א' סליחות חל באותה שנה ביום א' פרשת האזינו (וראש השנה חל ביום ה').

^{מב} וכמבואר בתרגום יונתן, ובבעלי התוספות, דלפי שהיה משה קרוב לשמים יותר מלארץ, לכן הקדים שמים לארץ. (מחידושי תורה למסכות).

^{מא} פירוש: שיהיה קיום והמשך לדבר.

^{מב} פירוש: חלק.

מ'זאָל מיר זוכה זיין בְּמַהֲרָה, צו דעם רעכטן אור, תָּאִיר כָּאוֹר יוֹם חֲשֻׁכָּת לַיְלָה.
מ'זאָל זוכה זיין, אַלע אינאיינעם, זאָל מיר זיך פֿרייען בְּקִבְלַת פְּנֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ.

[און] קוֹדֶם ביז דערווייל, קוֹדֶם ס'קומט טאַקע אַ שָׁנָה טוֹבָה, ס'זאָל זיין אַ שְׁנַת
גְּאוּלָּה וַיְשׁוּעָה, מ'זאָל פֿאַרשריבן ווערן צו אַלעם גוטן בְּמַהֲרָה.
דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים זאָל דערלײכטן אידישע אויגן, און אידישע הערצער,
בְּנִחָת וּבְשִׂמְחָה, בְּקִדּוּשָׁה וּבְטַהֲרָה.
בְּהַתְּגַלּוּת כְּבוֹד שְׁמַיִם עָלֵינוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

